

Procjena rizika od obiteljskog nasilja

Palijaš, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:327495>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET

Ivana Palijaš

PROCJENA RIZIKA OD OBITELJSKOG NASILJA

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Zoran Burić

Zagreb, prosinac 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Palijaš, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ivana Palijaš, v.r.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PRAVNI IZVORI ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI.....	3
2.1. Međunarodni pravni izvori	3
2.2. Europski pravni izvori	4
2.2.1.) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda	4
2.2.2.) Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.....	7
2.3. Nacionalni pravni izvori	8
2.3.1.) Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	8
2.3.2.) Prekršajni zakon	10
2.3.3.) Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku	10
3. PROCJENA RIZIKA I RIZIČNI FAKTORI	12
3.1. Direktiva o pravima žrtava.....	12
3.2. Procjena rizika.....	12
3.3. Rizični faktori u okviru obiteljskog nasilja.....	13
4. PRISTUPI I ALATI PROCJENE RIZIKA	15
4.1. Pristupi procjeni rizika.....	15
4.1.1.) Nestrukturirano kliničko odlučivanje	15
4.1.2.) Aktuarski pristup	15
4.1.3.) Struktuirani pristup temeljen na profesionalnoj prosudbi	16
4.2. Alati za procjenu rizika.....	17
4.2.1.) SARA.....	17
4.2.2.) DA	18
4.2.3.) ODARA	18
4.2.4.) B-SAFER	18
4.2.5.) DVSI.....	19
4.2.6.) DASH	19
4.2.7.) Postojeći izazovi korištenja alata za procjenu rizika	20
5. PROCJENA RIZIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ	22
5.1.) Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve	22
5.2.) Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	23
6. ZAKLJUČAK	25
7. LITERATURA	26

1. UVOD

Nasilje u obitelji je sveprisutni društveni fenomen koji se pojavljuje u svim kulturama i ekonomskim slojevima društva te pogađa milijune pojedinaca diljem svijeta. Uopćena definicija obiteljskog nasilja označava obrazac ponašanja u obitelji kojim počinitelj nastoji ostvariti moć i kontrolu nad žrtvom provodeći nad njome fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje. Žrtve takvog maltretiranja najčešće su nemoćne, slabe, mlade ili stare te se ne mogu suprotstaviti počinitelju ili ih strah, nedostatak financijskih sredstava i osuda društva zaustavljaju u poduzimanju koraka za ostvarivanje potrebne zaštite.¹ U Republici Hrvatskoj vrijednost samog koncepta obitelji naglašava najvažniji državni pravni akt, Ustav Republike Hrvatske (dalje: Ustav) koji u jednoj od odredaba propisuje: „Obitelj je pod osobitom zaštitom države“² te se ista smatra jednom od temeljnih ljudskih vrijednosti zaštićenom brojnim međunarodnim, europskim i nacionalnim pravnim izvorima. U teoriji se navedena ustavna norma koristi kao izvor različitih tumačenja koja su poslužila za donošenje Zakona, Pravilnika te ostalih primjenjivih podzakonskih propisa obiteljskog prava, a koja u najvećoj mjeri služe naglašavanju važnosti i zaštite obitelji kao i svih članova koji ju čine. Međutim, već duži niz godina se susrećemo i borimo sa porastom nasilja u obitelji koje sa sobom nosi značajnije reakcije društva i pozivanje na odgovornost različitih subjekata kritizirajući nedovoljan rad ili nepravovremene reakcije određenih državnih i nedržavnih institucija. Kao određeni uzroci nasilničkog ponašanja u obitelji u literaturi se najčešće navodi obrazovanje počinitelja i same žrtve, zanimanje te vjeroispovijest kao demografski faktori³ te poremećaji osobnosti, depresija, konzumacija alkohola i droge kao psihološki faktori.⁴ U hrvatskom pravu definiciju nasilja u obitelji nalazimo u čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (dalje: ZZNO) gdje ga se opisuje kao: „1. primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda, 2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci, 3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost, 4. spolno uznemiravanje...“⁵ i kao ostala dva moguća oblika provođenja nasilja nad članovima obitelji

¹ V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja, Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 2010., str. 670.

² Ustav republike Hrvatske (Narodne novine 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/1/, 5/14)

³ Lanchimba, Cintya, Diaz-Sanchez, Juan Pablo, Velasco, Franklin. Exploring factors influencing domestic violence: a comprehensive study on intrafamily dynamics, 7.9.2023.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10513418/> (pristupljeno: 26.8.2024.)

⁴ The European Institute for Gender Equality (EIGE), Risk assessment and management of intimate partner violence in the EU, 2019., str. 24.

⁵ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)

spominju se ekonomsko nasilje i zanemarivanje.⁶ Važnost osobite zaštite obitelji koju Ustav propisuje u ranije navedenom čl. 62.⁷ obvezuje državu da osigura pravovremenu reakciju tijela, da propiše poduzimanje odgovarajućih i učinkovitih koraka pri procjeni opasnosti te da onemogući ponovno počinjenje nasilja od strane počinitelja. Za poduzimanje takvih koraka, nacionalnim je zakonodavstvom potrebno propisati uloge različitih subjekata u prevenciji nasilja u obitelji te pristupe koje svako od njih treba koristiti kako bi odredili najbolji način djelovanja u svakoj situaciji. U ovom diplomskom radu nastojat ću istražiti sam koncept procjene rizika i upravljanje rizikom u kontekstu obiteljskog nasilja, ispitujući čimbenike koji pridonose učestalosti istog te same izazove s kojima se nose različita tijela pri suočavanju sa donošenjem pravodobnih i adekvatnih rješenja.

⁶ *Ibidem.*

⁷ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/1/, 5/14)

2. PRAVNI IZVORI ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

U posljednjih nekoliko desetljeća sustavno se širi politika zaštite od nasilja u obitelji te se razvoj neprekidno kreće u smjeru poboljšanja svih onih čimbenika koji utječu na nastanak nasilničkog ponašanja. Pravna zaštita nasilja u obitelji naglašena je brojnim međunarodnim, europskim i nacionalnim instrumentima i ugovorima, iznoseći načine prevencije istog, osiguranje sigurnosti žrtava te provođenje pravde nad počiniteljima.

2.1. Međunarodni pravni izvori

Među jednim od najutjecajnijih međunarodnih organizacija čiji je cilj prema samoj Povelji da razvija i potiče poštovanje prava čovjeka i osnovnih sloboda bez obzira na rasu, spol, jezik i vjeru⁸ ističu se Ujedinjeni narodi. Svojim djelovanjem na planu zaštite ljudskih prava ostvarili su velike pomake i utjecali na razvoj prava čovjeka na razini brojnih međunarodnih organizacija te samih država koje su članice istih. Kao temeljni međunarodni ugovor usmjeren na promicanje ravnopravnosti spolova i zaštite prava žena današnjice ističe se Konvencija Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih vrsta diskriminacije žena (CEDAW Konvencija).

U čl. 1. nalazimo široku definiciju pojma „diskriminacije žena“ koja označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola, a posljedica kojih su ugroza ili onemogućenje da žene uživaju i koriste ljudska prava i osnovne slobode na političkom, gospodarskom, društvenom i ostalim područjima.⁹ Čl. 2. Konvencije državama strankama nameće obvezu da svim odgovarajućim sredstvima te pravovremeno provode politiku uklanjanja diskriminacije žena te ih taksativno nabraja, a među kojima se u svrhu sprječavanja obiteljskog nasilja ističu: usvajanje odgovarajućih mjera i sankcija kojima se zabranjuje diskriminacija žena, obvezu osiguravanja uspješne zaštite žena preko nadležnih nacionalnih sudova i drugih javnih institucija te poduzimanje odgovarajućih mjera radi uklanjanja diskriminacije žena od bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća.¹⁰

⁸ Matković, A. (1970), Crkva u svijetu: Crkva u svijetu, Vol. 5 No. 4, str. 388.

⁹ UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka ONA, Zagreb, 2009., čl. 1.

¹⁰ *Ibidem*, čl. 10.

Svrha same Konvencije i svih obveza koje države potpisnice preuzimaju je osuda diskriminacije žena u svim njenim oblicima te reakcija države na istu primjenom načela jednakosti muškaraca i žena u nacionalnim ustavima i zakonima. Konvencijom se ženama nastoje omogućiti brojna prava, od biranja u tijela koja se biraju javnim izborima,¹¹ predstavljanja vlada na međunarodnoj razini,¹² pristupu području obrazovanja što se odnosi ujedno na jednake uvjete za stvaranje karijere, pristup jednakim nastavim programima, istim mogućnostima korištenja stipendije itd.¹³ Između ostalog, nastoji se onemogućiti diskriminacija žena u području zapošljavanja, dajući ženama pravo na slobodan izbor zvanja i zaposlenja, pravo na jednaku naknadu i beneficije, pravo na zdravstvenu zaštitu¹⁴ te se propisuje zabrana davanja otkaza radi trudnoće ili majčinskog dopusta.¹⁵ Kako bi se sva prethodno navedena prava osigurala kroz primjenu Konvencije, za praćenje napretka država potpisnica u zaštiti diskriminacije žena, Konvencijom je uspostavljen međunarodni nadzorni mehanizam - Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (dalje: Odbor). Primjenu Konvencije i provođenje odgovarajućih mjera od strane država potpisnica Odbor razmatra putem izvješća koje su države stranke dužne podnositi, a on im zauzvrat ocjenjuje iste te donosi Zaključne preporuke za svaku državu stranku te Opće preporuke koje se odnose na tumačenje i svrhu samih odredaba Konvencije.¹⁶

2.2. Europski pravni izvori

2.2.1.) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda donesena 1950. godine (dalje: EKLJP) od strane Vijeća Europe čini ključan instrument za zaštitu i promicanje ljudskih prava diljem Europe te pruža okvir za rješavanje glavnih problema vezanih za njihovu povredu, s jedne strane namećući državama strankama obvezu preuzimanja Konvencije u nacionalno zakonodavstvo, a s druge strane pružajući pojedincima sredstvo zaštite u slučaju kršenja konvencijskih prava. Temeljnu ulogu u raspoznavanju povreda konvencijom propisanih prava i razvijanje zaštite istih ima Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP) koji čini jedini isključivo odgovoran instrument za

¹¹ *Ibidem*, čl. 7.

¹² *Ibidem*, čl. 8.

¹³ *Ibidem*, čl. 10.

¹⁴ *Ibidem*, čl. 11. t. 1.

¹⁵ *Ibidem*, čl. 11. t. 2.

¹⁶ Kratak vodič kroz CEDAW-Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Biblioteka Ona, Zagreb (2004.), str. 5.

interpretaciju Konvencije.¹⁷ ESLJP u svojoj je praksi donio niz presuda kojima se bavio pitanjem obiteljskog nasilja i kršenjem prava propisanih EKLJP od kojih su u takvim slučajevima utvrđene povrede vezane za pravo na život (čl. 2.),¹⁸ zabranu mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja (čl. 3.),¹⁹ pravo na pošteno suđenje (čl. 6.),²⁰ pravo na privatni i obiteljski život (čl. 8.)²¹ i zabrana diskriminacije (čl. 14.).²² Važnost u daljnjem razvitku sudske prakse u sferi obiteljskog nasilja imala je presuda donesena 15. lipnja 2021. godine, Kurt v. Austria, budući da je Veliko vijeće ESLJP-a prvi puta razmatralo i odlučivalo u predmetu obiteljskog nasilja. Veliko Vijeće ESLJP-a je sastavom najveće vijeće koje se sastoji od 17 sudaca koji odlučuju u predmetima koje im je ustupilo ili samo Vijeće ili stranke u postupku nakon što je Vijeće o predmetu već odlučilo,²³ čime se može zaključiti kako presude donesene od strane Velikog vijeća u određenom predmetu nose izuzetan značaj.

U navedenoj presudi Kurt v. Austria radilo se o ubojstvu sina podnositeljice zahtjeva od strane njegovog oca koji je nacionalnim vlastima prethodno bio prijavljen zbog nasilja u obitelji. Podnositeljica zahtjeva austrijskim je vlastima prijavila svog muža za silovanje, nanošenje tjelesnih ozljeda njoj i njihovoj djeci te prijetnjama o ubojstvu, nakon čega je ishodila zabranu prilaska te zatražila razvod braka. Situacija je eskalirala prilikom očeva dolaska u školu nakon čega ih je, rekavši da je došao po djecu, odveo u školski podrum i upucao sina, a kćer ostavio da promatra ubojstvo svog brata. Nakon dolaska policije i izdane tjelesnice, otac je pronađen u svom automobilu nakon počinjenog samoubojstva.²⁴ Podnositeljica zahtjeva pozvala se na povredu čl. 2. EKLJP, prava na život, tvrdeći kako su austrijske vlasti propustile prepoznati oca kao stvarnu prijetnju i neposrednu opasnost za život nje i njezine djece te kako su trebale osim zabrane prilaska ujedno i odvesti oca u pritvor prije početka suđenja. U ovom slučaju podnositeljica zahtjeva spominje rizične čimbenike koje su vlasti propustile uzeti u obzir prilikom procjene i određivanja preventivnih mjera – prijetnje smrću, nasilna povijest njezina muža, rast učestalosti nasilja sa godinama (sukladno prijavljivanju policiji) te zahtjev za razvod braka podnesen od strane

¹⁷ Held, M., Primjena Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Ustavnog suda RH, Hrvatska i komparativna javna uprava: Časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 16. No. 3, 2016., str. 528.

¹⁸ ESLJP, 46598/06 od 15. siječnja 2009., Branko Tomašić and Others v. Croatia.

¹⁹ ESLJP, 8227/04 od 8. ožujka 2012. godine, E.S. and Others v. Slovakia.

²⁰ ESLJP, 23022/13 od 3. listopada 2017. godine, D.M.D. v. Romania.

²¹ ESLJP, 55164/08 od 14. listopada 2010. godine, A. v. Croatia.

²² ESLJP, 33401/02 od 9. lipnja 2009. godine, Opuz v. Turkey.

²³ Odjel za odnose s javnošću ESLJP-a, ESLJP u 50 pitanja, srpanj 2012.

²⁴ ESLJP, 62903/15 od 15. lipnja 2021. godine, Kurt v. Austria

podnositeljice. Sud, međutim, nije ustanovio povredu čl. 2. EKLJP zaključivši kako vlasti nisu mogle znati da će muž podnositeljice ubiti njihovog sina, većina sudaca je smatrala kako su austrijske vlasti poduzele sve potrebne mjere kako bi spriječile rizik od ponovnog nasilja. Sud je također u svom objašnjenju naveo kako vlasti moraju procijeniti stvarnu i neposrednu opasnost uzimajući u obzir posebnost obiteljskog nasilja. Ako je rezultat procjene rizika postojanje stvarne i neposredne opasnosti po život, onda se ujedno i javlja obveza nadležnih tijela da poduzmu preventivne, ali i adekvatne mjere koje su razmjerne razini procijenjenog rizika.

Potonje objašnjenje sukladno je mišljenju Suda izraženom u ranijoj presudi, *Osman v. UK*,²⁵ u kojoj je Sud razvio „Osman test“ koji se mora provesti kada je potrebno utvrditi jesu li nacionalne vlasti poduzele sve preventivne mjere kako bi zaštitile pojedince sukladno članku 2. i 3. Konvencije.²⁶ Naime, Sud je u navedenoj presudi, u kojoj je također došlo do ubojstva od strane prethodno nacionalnim vlastima prijavljene osobe, utvrdio kako čl. 2. Konvencije može nametnuti pozitivnu obvezu nacionalnim vlastima na poduzimanje preventivnih mjera kako bi se zaštitili pojedinci kojima je život ugrožen, ograničavajući se na samo određene okolnosti. Naime, smatrajući kako je policijski posao već stresan i zahtjevan sam po sebi, obveze koje se nalažu vlastima ne smiju biti prekomjerne. Štoviše, neće svaka ugroza života aktivirati obvezu države za poduzimanje takvih mjera, već ona koja postoji jedino ako podnositelji dokažu da nacionalne vlasti nisu učinile sve što bi se od njih razumno moglo očekivati, a koji bi doveo do izbjegavanja stvarnog i neposrednog rizika po život pojedinca.²⁷ Dakle, poduzimanje takvih preventivnih mjera nužno je u slučaju postojanja stvarnog i neposrednog rizika za život pojedinca, a o kojem su vlasti znale ili su morale znati. Shodno navedenome, jasno je kako Sud jako usko i rigorozno tumači postojanje pozitivne obveze nacionalnih tijela u smislu pravilnog reagiranja tijela na postojanje rizika, obzirom da ni u presudi *Osman v. UK*, a ni u presudi *Kurt v. Austria* države nisu povrijedile obveze iz čl. 2. Konvencije.

²⁵ ESLJP, 23452/94 od 28. listopada 1998., *Osman v. UK*.

²⁶ Vlada Republike Hrvatske, Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava (2023.), *Analiza presude Osman protiv Ujedinjene Kraljevine*, str. 1.

²⁷ ESLJP, 23452/94 od 28. listopada 1998., *Osman v. UK*. para. 116.

2.2.2.) Konvencija o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Imajući na umu temu rada, kao neizostavan pravni izvor moramo spomenuti Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poznatiju kao Istanbulska konvencija (u nastavku: Istanbulska konvencija), koja je izazvala veliku kontroverzu radi pogrešne prezentacije iste u medijima, služila je kao smjernica za stvaranje novog pravnog okvira sprječavanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji od njenog donošenja sve do danas. Naime, svrha Istanbulske konvencije propisana je čl. 1. i navodi da se njome nastoji zaštititi žene od svih oblika nasilja te progoniti i ukloniti nasilje nad ženama, ali i nasilje u obitelji.²⁸ Usmjerena je promicanju pune ravnopravnosti žena i muškaraca i suzbijanju svih oblika diskriminacije žena, a to nastoji učiniti izradom sveobuhvatnog okvira, politike i mjera za zaštitu i pomoć svim žrtvama, kako nasilja nad ženama, tako i obiteljskog nasilja.²⁹ Stranke potpisnice su Poglavljem VI. „Istraga, kazneni progon, postupovno pravo i zaštitne mjere“ preuzele određene obveze glede procjene rizika u slučajevima nasilja zaštićenog samom konvencijom. Naime, u navedenom poglavlju države su obvezne poduzeti zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da se istrage i sudski postupci provode žurno i bez nepotrebnih odgađanja, da žrtvama pruže trenutnu zaštitu, da osiguraju procjenu opasnosti provedenu od strane nadležnih tijela kako bi se upravljalo rizikom te da se pri takvoj procjeni mora u svim stadijima istrage uzeti u obzir činjenica da počinitelji djela mogu imati pristup vatrenom oružju.³⁰ Prethodno spomenuto poglavlje usmjereno je na osvješćivanje društva o ozbiljnosti nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja jer nametnutim obvezama nastoji pridonijeti osjećaju kažnjivosti među počiniteljima i smanjiti razinu prihvatljivosti takvog nasilja u društvu.³¹ Nadalje, konvencijom se propisuju obveze država koje se odnose na zaštitu i potporu žrtava, a koje se sastoje od pružanja pravovremenih i odgovarajućih informacija o uslugama potpore,³² osiguranja samog postojanja navedenih usluga,³³ osiguranja pristupa regionalnim i međunarodnim mehanizmima pritužbi,³⁴ dovoljnog broja skloništa,³⁵

²⁸ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, čl. 1. t. a.

²⁹ *Ibidem*, čl. 1. t. c.

³⁰ *Ibidem*, čl. 49., 50. i 51.

³¹ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i pojašnjavajuće izvješće, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka Ona, Zagreb, 2014., str. 78.

³² *Ibidem*, čl. 19. Sve *ibidem* stavite u kurziv

³³ *Ibidem*, čl. 20.

³⁴ *Ibidem*, čl. 21.

³⁵ *Ibidem*, čl. 23.

telefonskih linija za pomoć³⁶ te će poduzeti sve potrebne mjere kako bi ukazale na važnost prijavljivanja i samim time potaknule žrtve na prijavljivanje bilo kojeg oblika nasilja.³⁷

2.3. Nacionalni pravni izvori

Nasilje u obitelji predstavlja znatni i kontinuirani društveni problem u Republici Hrvatskoj te je reakcija same države u posljednja dva desetljeća usmjerena upravo prema prevenciju istog i prema osiguranju zaštite žrtava takvog nasilja. Reakcija države ponajviše se ogleda u promjenama u zakonodavstvu, osvješćivanju društva putem medijskih kampanja i organizacija, povećanjem broja savjetovašta i skloništa za žrtve te uređenja učinkovitijeg provođenja postupaka u svrhu zaštite žrtava. Pravna zaštita od obiteljskog nasilja u Republici Hrvatskoj dijeli se na tri osnovna aspekta: obiteljskopравни, koji se isključivo odnosi na djecu, nastavno na njega prekršajnopравни te kaznenopравни.³⁸

2.3.1.) Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (dalje: ZZNO) predstavlja temeljni pravni izvor za regulaciju pitanja obiteljskog nasilja koji svojim odredbama propisuje krug osoba na koje se odnosi, oblike nasilja u obitelji koji postoje, sankcije usmjerene na počinitelje, reakcije nadležnih tijela te prava žrtava. U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji se prema ZZNO supsidijarno primjenjuju odredbe Prekršajnog zakona (dalje: PZ), Kaznenog zakona (dalje: KZ), Zakona o kaznenom postupku (dalje: ZKP) i Zakona o sudovima (dalje: ZS).³⁹ Definicija nasilja u obitelji, prema ZZNO, definirana je u uvodu rada, a krug osoba na koji se on primjenjuje su bračni drug, izvanbračni drug, životni partner, neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi, u pobočnoj lozi do trećeg stupnja, tazbinski srodnici do drugog stupnja te posvojitelj i posvojenik.⁴⁰ Sva su nadležna tijela dužna postupati hitno povodom postupaka vezanih za nasilje u obitelji,⁴¹ dužna su postupati posebno obzirno prema žrtvi

³⁶ *Ibidem*, čl. 24.

³⁷ *Ibidem*, čl. 27.

³⁸ Ivana Radić i Ana Radina: Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 727.

³⁹ Dimitrijević, S., Janeš, D., Miljuš, M. Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja, *Pravnik*, 50, 1 (100.), 2016., str. 103.

⁴⁰ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24), čl. 8.

⁴¹ *Ibidem*, čl. 4.

te na primjeren način skrbiti o pravima iste,⁴² bez odgode obavijestiti nadležni Hrvatski zavod za socijalni rad o svim okolnostima koje su pridonijele počinjenju nasilja u obitelji kako bi se poduzele mjere iz njihove nadležnosti te prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja za koje su saznali prilikom obavljanja svog posla.⁴³ Kao načini sankcioniranja prekršaja nasilja u obitelji ZZNO-om predviđene su zaštitne mjere, kazna zatvora, novčana kazna i ostale prekršajnoppravne sankcije koje su propisane PZ-om.⁴⁴ Svrha zaštitnih mjera je sprječavanje nasilja te osiguranje sigurnosti i zdravlja žrtve, otklanjanje onih okolnosti koje potiču ponovno počinjenje nasilja, a izriču se kako bi se otklonila opasnost od žrtve.⁴⁵ Uz zaštitne mjere propisane čl. 50. st. 1. PZ-a,⁴⁶ sud počinitelju nasilja u obitelji prema ZZNO-u može izreći i mjere obveznog psihosocijalnog tretmana kojemu je svrha otkloniti nasilničko ponašanje počinitelja, zabranu približavanja, uznemiravanja i uhođenja žrtve, ako postoji opasnost od ponovnog nasilja, udaljenja iz zajedničkog kućanstva, ako je nasilje počinjeno osobi s kojom počinitelj živi te zaštitnu mjeru obveznog liječenja od ovisnosti ako je nasilje počinjeno pod utjecajem alkohola ili droge.⁴⁷ Sve navedene mjere, ukoliko su pravodobno izrečene i učinkovito provedene, utoliko bi trebale dovesti do rezultata koji će biti povoljan za samu žrtvu, a onda i za počinitelja. Koliko je moguće navedene zaštitne mjere provesti učinkovito i sukladno cilju kojemu služe, ovisi o djelovanju nadležnih tijela i stručnih osoba. Naime, problemi koji se najčešće javljaju su pronalaženje odgovarajućeg smještaja u slučaju izricanja zaštitne mjere udaljenja iz stana, otežano provođenje nadzora zbog prirode zaštitne mjere, nekompetentnost sudaca da pravilno procjene mentalno stanje počinitelja bez prethodnog medicinskog vještačenja itd.⁴⁸

⁴² *Ibidem*, čl. 5.

⁴³ *Ibidem*, čl. 7.

⁴⁴ *Ibidem*, čl. 11.

⁴⁵ *Ibidem*, čl. 12.

⁴⁶ Vrste zaštitnih mjera propisane Prekršajnim zakonom (čl. 50. st. 1.) su: 1. obvezno liječenje od ovisnosti, 2. zabrana obavljanja određenih djelatnosti fizičkoj/pravnoj osobi, 3. zabrana stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija i subvencija, 4. zabrana poslovanja s korisnicima državnog i lokalnog proračuna, 5. zabrana upravljanja motornim vozilom i 6. zabrana posjećivanja određenog mjesta i područja.

⁴⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24), čl. 13., 15., 16., 17. i 18.

⁴⁸ I. Radić, A. Radina: op.cit. str. 741 – 742.

2.3.2.) Prekršajni zakon

Prethodno spomenuti Prekršajni zakon svojim odredbama propisuje strože kažnjavanje počinitelja obiteljskog nasilja, propisujući kaznu zatvora do devedeset dana i uvođenjem mjera opreza kod kojih su prava počinitelja obiteljskog nasilja podložna većim ograničenjima nego počinitelja drugih prekršaja.⁴⁹ Osim mjera opreza PZ-om se propisuju i mjere upozorenja (koje se sastoje od opomena i uvjetne osude) i odgojnih mjera⁵⁰ čija je svrha da svi građani poštuju pravni sustav te ubuduće ne dolazi do prekršaja.

2.3.3.) Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku

Prvo spominjanje obiteljskog nasilja te uvođenje istog kao kaznenog djela uneseno je 2000. godine izmjenama Kaznenog zakona iz 1997. godine. Tada su se pojavili problemi primjene kaznenog djela zbog nedovoljno preciznog zakonskog opisa, što je dovelo u pitanje načelo zakonitosti, jasnoću definicije kaznenog djela te jednakost građana pred zakonom. Ovi problemi često su se preklapali s drugim kaznenim djelima poput tjelesne ozljede, seksualnih delikata, zlostavljanja i sl.⁵¹ Međutim, u posljednja dva desetljeća došlo je do brojnih izmjena KZ-a i izmjena u samom kaznenom djelu obiteljskog nasilja, od kojih su najbitnije izmjene unesene prošle godine. Radi se o paketu mjera izmjene više zakona, od kojih su od velike važnosti KZ i ZKP jer se uvedenim odredbama proširuju i osnažuju prava žrtava. Jedna od novosti koja je privukla znatnu medijsku pozornost radi recentnih sve češćih ubojstava ženskih osoba je uvođenje novog kaznenog djela teškog ubojstva ženske osobe kao novi kvalificirani oblik teškog ubojstva⁵² za koji je propisana kazna zatvora od minimalno 10 godina, pa sve do dugotrajnog zatvora. Uvođenjem navedenog kaznenog djela u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske prepoznata je važnost problematike femicida kao ubojstva s posebnom dinamikom, budući da se radi o rodno povezanom ubojstvu u kojem do nasilja dolazi iz čiste mržnje nad osobama ženskog spola koji je upravo motiviran spolom žrtve.⁵³ Osim prethodno navedenog kaznenog djela, nove mjere propisuju i veće kazne za

⁴⁹ Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22), čl. 130. st. 3. u kojem se počiniteljima obiteljskog nasilja može ograničiti pravo na vlastiti stan, pravo nesmetane veze s ukućanima, bračnim, izvanbračnim itd., dok se u slučaju drugih okrivljenika ono ne može ograničiti.

⁵⁰ *Ibidem*, čl. 5.

⁵¹ I. Radić, A. Radina: op.cit. str. 744.

⁵² Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24), čl. 111.a.

silovanje⁵⁴ i kazneno djelo protiv spolne slobode⁵⁵ za dvije godine više nego što je bilo u prethodnom uređenju, širi se mogućnost određivanja istražnog zatvora⁵⁶ i na kaznena djela protiv braka, obitelji i djece,⁵⁷ a kod procesa odmjerenja kazne u obzir će se uzimati i posljedice koje je pretrpjela žrtva što čini ogroman pomak u pravednijem odmjerenju kazne jer se osnažuje mogućnost izricanja strožih sankcija za počinitelje. Posljednja izmjena KZ-a koja se tiče kaznenog djela obiteljskog nasilja je sama definicija istog, naime, uvodi se preciznost u opisu djela na način da se umjesto prethodnog „teškog kršenja propisa ZZNO-a“ nadodaje da se radi o osobito grubom, učestalom i na drugi način teškom kršenju ZZNO-a, a izbacuje se rečenica o postojanju dugotrajne patnje kod žrtve kao uvjet za primjenu odredbe KZ-a. Sukladno svemu navedenom, kako bi do ostvarivanja zaštite stvarno došlo, bilo je potrebno unijeti promjene i u sami kazneni postupak. Izmjene ZKP-a znatno povećavaju prava žrtava i njihovo uključivanje u sami postupak, uvodi se obavezna anonimizacija svih podataka vezanih za identitet žrtve, pravo na žalbu protiv rješenja o određivanju, produljenju i ukidanju mjera opreza, propisana je obveza suda da prilikom donošenja odluke o mjeri opreza uzme u obzir očitovanje žrtve o opasnosti za njenu sigurnost, da odmah po donošenju odluke obavijesti žrtvu o ukidanju istražnog zatvora, propisana je minimalna udaljenost od 100 metara kod izricanja mjere opreza zabrane približavanja koja u prethodnom Zakonu nije bila propisana te je uvedeno obligatorno ispitivanje bliskih osoba na dokaznom ročištu. Posljednja promjena koja je uopćeno opisana u samom Zakonu, a o srži čije ću u nastavku rada više pisati, je odredba o uzimanju u obzir rizičnih faktora koji bi mogli utjecati na eventualno ponavljanje nasilja, uz već postojeću obvezu provođenja pojedinačne procjene potreba žrtve koju provode nadležna tijela.⁵⁸ Dakle, na temelju svega navedenog jasno je kako se pravna zaštita od nasilja u obitelji u Hrvatskoj značajno razvijala kroz međunarodne, europske i nacionalne pravne okvire, dok su ključni dokumenti poput CEDAW Konvencije, EKLJP-a i Istanbulske konvencije imali znatan utjecaj na hrvatskog zakonodavca da kroz izmjene u nacionalnom zakonodavstvu tu zaštitu i ostvari. Nedavne izmjene spomenutih zakona predstavljaju važan korak naprijed u pravnom okviru te je potrebno nastaviti rad na jačanju pravnih mehanizama i samoj edukaciji nadležnih tijela.

⁵⁴*Ibidem*, čl. 153.

⁵⁵ *Ibidem*, čl. 154.

⁵⁶ *Ibidem*, čl. 64.

⁵⁷ Prije izmjena, isto je vrijedilo samo za kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djece.

⁵⁸ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24), čl. 43.a., st. 3.

3. PROCJENA RIZIKA I RIZIČNI FAKTORI

3.1. Direktiva o pravima žrtava

Direktiva Europske unije o pravima žrtava (Direktiva 2012/29/EU) predstavlja ključni instrument za uspostavljanje minimalnih standarda vezanih uz prava, podršku i zaštitu žrtava kaznenih djela. Svrha same Direktive je pristupanje potrebama žrtve na individualan način i oslanjajući se na individualnu procjenu temeljenu na pristupu „slučaj po slučaj“.⁵⁹ Direktiva državama nalaže da poduzmu mjere kojima će se žrtvama osigurati pružanje bitnih informacija o vrsti potpore koja se može ostvariti, o postupcima za podnošenje prijave, pod kojim uvjetima mogu dobiti zaštitu, naknadu štete i pravne savjete,⁶⁰ nalaže državama da osiguraju mjere za zaštitu žrtava od sekundarne i ponovljene viktimizacije,⁶¹ da žrtvama u kaznenom postupku omoguće da se njihova saslušanja provedu bez odgode, da budu smanjena na najmanju mjeru i to samo ako su neophodna.⁶² Pojedinačna procjena žrtava, a svrha koje je utvrđivanje posebnih potreba zaštite istih, uzima u obzir: osobne značajke žrtve, vrstu ili prirodu kaznenog djela te same okolnosti kaznenog djela.⁶³ Provođenjem procjene, posebna pažnja posvećuje se žrtvama koje su pretrpjele značajnu štetu zbog same težine kaznenog djela, zbog toga što je djelo počinjeno radi osobine osobe ili diskriminatornog motiva te žrtvama čiji odnos s počiniteljem ili ovisnost o njemu ih čini posebno ranjivima u koji krug žrtava svakako ulaze žrtve obiteljskog nasilja. Opseg procjene prilagođava se ovisno o težini kaznenog djela i stupnja očigledne štete koju je žrtva pretrpjela, a provodi se uz uključenost žrtava i uzimajući u obzir njezine želje.⁶⁴ Iako su mjere prevencije obiteljskog nasilja svakako poduzete sukladno Direktivi te ostalim mjerodavnim pravnim izvorima, praksa procjene rizika i dalje ostaje fragmentirana širom Europske unije.

3.2. Procjena rizika

Definicija procjene rizika navedena je u nekoliko međunarodnih dokumenata, od Istanbulske Konvencije koja istu navodi kao strategiju za prevenciju nasilja prema ženama o čemu je već bilo

⁵⁹ European Institute for Gender Equality (dalje: EIGE), Risk assessment and management of intimate partner violence in the EU, str. 3.

⁶⁰ Direktiva Europske unije o pravima žrtava (Direktiva 2012/29/EU), čl. 4.

⁶¹ *Ibidem*, čl. 18.

⁶² *Ibidem*, čl. 20.

⁶³ *Ibidem*, čl. 22. st. 2.

⁶⁴ *Ibidem*, čl. 22. st. 3., 5. i 6.

riječi u radu, sve do smjernica europskih tijela poput Europskog instituta za ravnopravnost spolova (dalje: EIGE) koji procjenu rizika definira kao procjenu sigurnosnih rizika s kojima se određena žrtva suočava, prema standardiziranim postupcima i unutar višesektorskog okvira, a uključuje procjenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i recidiva.⁶⁵ Svrha i cilj procjene rizika nije predviđanje rizika već što točnija procjena kako bi se žrtvama pružile odgovarajuće mjere sigurnosti i zaštite.⁶⁶ Faktori poput razdvajanja, sudskih saslušanja, gubitka posla i ostalih životnih okolnosti mogu znatno pridonijeti promjeni dinamike rizika, koji se u tim slučajevima može povećati ili smanjiti. Upravo iz tog razloga, rizik je potrebno procjenjivati kontinuirano, u određenim vremenskim razmacima i u bliskoj suradnji sa žrtvom kako bi se provjeravala njegova učinkovitost i po potrebi provela ponovna procjena.⁶⁷ Bliska suradnja sa žrtvom nadležnim tijelima omogućava identifikaciju svih razina rizika, specifičnih potreba same žrtve te im olakšava prikupljanje detaljnih informacija o počinitelju. Bitno je napomenuti kako se u praksi naglašava i sama važnost procjene rizika kao “paper trail” dokaza u slučaju da žrtva odustane od slučaja, čime se tužiteljima u postupku omogućava da donesu odluke o nastavku samog postupka.⁶⁸

3.3. Rizični faktori u okviru obiteljskog nasilja

Rizični faktor ili faktor rizika je karakteristika na individualnoj, društvenoj ili na razini zajednice čija prisutnost povećava mogućnost da dođe do nasilja ili do ponovljenog nasilja.⁶⁹ Obiteljsko nasilje zbog svoje kompleksnosti nije moguće objasniti koristeći se samo individualnim faktorima, već kombinacijom više postojećih faktora na različitim razinama, od kojih su neki statični te se ne mijenjaju tijekom vremena, a drugi su dinamični i podložni promjenama.⁷⁰ Dokument Europskog instituta za ravnopravnost spolova rizične faktore dijeli s obzirom na elemente na koje se odnose te s obzirom na dinamičke razvojne sustave poput karakteristike samih partnera, razvojne karakteristike i ponašanje partnera te posljednje, različitih utjecaja na partnerski odnos.

⁶⁵ EIGE, op. cit., str. 8.

⁶⁶ Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge, Projekt: 101049100: Zaštita žena koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje – odgovor na izazove pandemije – RISKFREE, Isporučevina 2.4. Alat za procjenu rizika, str. 2.

⁶⁷ Logar R., Marvanova Vargova B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015., str. 45.

⁶⁸ EIGE, Risk assessment and management of intimate partner violence in the EU, str. 19.

⁶⁹ Vijeće Europe, Improving the effectiveness of law-enforcement and justice officers in combating violence against women and domestic violence, Training of trainers manual, str. 22.

⁷⁰ *Ibidem*, str. 22.

Faktori rizika, dakle, mogu biti povezani sa žrtvom (trudnoća, mentalno zdravlje, depresija), sa počiniteljem (pristup oružju, prethodno počinjeno nasilje), partnerskim odnosom (razdvojenost, financijske poteškoće, gubitak posla) ili zajednicom (siromaštvo, nedostatak institucionalne podrške).⁷¹ Iz toga proizlazi kako se procjena rizika ne može donijeti uzimanjem u obzir samo mišljenja žrtve o vjerojatnosti budućeg nasilja jer je niz faktora na svakoj od navedenih razina u nekim slučajevima zaslužan za nastanak nasilnog ponašanja, a samim time i za njegovo moguće ponavljanje. Osim rizičnih, EIGE naglašava i bitnu ulogu zaštitnih faktora u procjeni koji pomažu pri ublažavanju rizika, a to su dobro razvijena socijalna mreža, pristup resursima, pomoć bliskih osoba i dr.

U odnosu na karakteristike samih partnera, u obzir se pri procjeni moraju uzeti demografski faktori poput spola, dobi, rase i etničke pripadnosti te stresa koji je povezan sa karijerom i financijskim mogućnostima. Osim navedenog, faktori na razini same zajednice i susjedstva u kojem partneri borave također imaju utjecaja na sam odnos i nastanak nasilničkog ponašanja.

U odnosu na razvojne karakteristike i ponašanje partnera u odnosu, u obzir je nužno uzeti i sljedeće faktore rizika: 1) obiteljski faktori (izloženost partnera obiteljskom nasilju u mlađoj dobi, proživljeno iskustvo zlostavljanja kao djeteta), 2) utjecaj vršnjaka (druženje sa problematičnim skupinama, emocionalna podrška okoline), 3) psihološki faktori i faktori vezani uz ponašanje (depresija, antisocijalno ponašanje, suicidalne misli, ovisnost o alkoholu ili drogi, manjak samopouzdanja) te na kraju, kao broj 4) kognitivni faktori (stavovi, uvjerenja, moral). Spomenuti faktori izuzetno su bitni u izgradnji karaktera svakog pojedinca te nas oblikuju od najranije dobi sve do zrelosti i same starosti, stoga je nesumnjivo da mogu utjecati na buduće nasilničko ponašanje pojedinca, naročito u intimnim odnosima u kojima emocije dolaze do najviše razine.

U odnosu na sam partnerski odnos i međusobnu interakciju partnera, status veze, zadovoljstvo u vezi te negativne emocije poput ljubomore također moraju biti uzete u obzir.

⁷¹ EIGE, op.cit, str. 24.

4. PRISTUPI I ALATI PROCJENE RIZIKA

4.1. Pristupi procjeni rizika

Procjena rizika u slučajevima nasilja u obitelji najčešće spada u jedan od tri pristupa: nestrukturirano kliničko odlučivanje, strukturirani pristup temeljen na profesionalnoj prosudbi i aktuarskom pristupu. Navedeni nisu jedini pristupi za procjenu rizika, ali su svakako među najčešćim i najpoznatijim, a moguće je i korištenje kombinacijom pristupa.

4.1.1.) *Nestrukturirano kliničko odlučivanje*

Nestrukturirano kliničko odlučivanje je neformalan pristup procjeni rizika kojeg koriste stručne osobe i praktičari u području obiteljskog nasilja što uključuje policiju, socijalne radnike i zdravstvene stručnjake.⁷² U ovom pristupu, koji je ujedno i najčešće korišteni pristup pri procjeni rizika, stručna osoba prikuplja informacije na temelju vlastite prosudbe te konačne odluke opravdava vlastitim iskustvom i stručnim znanjem, pritom ne slijedeći nikakve smjernice ni ograničenja u procjeni.⁷³ Uviđajući da takav način procjenjivanja često neće dovesti do točnih rezultata, pristup se kritizira kao previše ovisan o mišljenju osobe koja procjenjuje što dovodi do niske pouzdanosti, transparentnosti i točnosti od rezultata do kojih mogu dovesti drugi, strukturirani pristupi. Osim navedenog nedostatka, prednost nestrukturiranog kliničkog odlučivanja je njegova fleksibilnost i sloboda dana stručnoj osobi da razmatra specifična ponašanja počinitelja prilikom razvoja specifičnih strategija za prevenciju nasilja.

4.1.2.) *Aktuarski pristup*

Aktuarski pristup je pristup koji se koristi za predviđanje specifičnih nasilnih ponašanja uz pomoć rizičnih faktora temeljenih na dokazima iz specifičnih empirijskih istraživanja.⁷⁴ Uključuje korištenje alata s listom statičkih rizičnih faktora za koje je pokazano da će rezultirati određenim ishodom. Djeluje na način da se rizični faktor procjenjuje kao prisutan ili ne, ili mu se dodjeljuje određena numerička vrijednost prema smjernicama, a onda se te vrijednosti zbrajaju kako bi se dobio ukupan rezultat koji se onda koristi za procjenu vjerojatnosti da će pojedinac ponovno počiniti kazneno djelo.⁷⁵ Unutar aktuarskog pristupa postoje različite kombinacije pristupa, jedan

⁷² *Ibidem*, str. 19.

⁷³ Northcott, M. Intimate Partner Violence Risk Assessment Tools: A Review, Department of Justice Canada, Research and Statistics Division, 2011., str. 10.

⁷⁴ *Ibidem*, str. 11-12.

⁷⁵ EIGE, op.cit, str. 20.

je čisti aktuarski pristup predikciji poput prethodno navedenog, a drugi je klinički prilagođeni aktuarski pristup koji počinje sa utvrđenim rezultatom i zatim razmatra faktore izvan aktuarne sheme, odnosno stručna osoba koja procjenjuje može prema svom nahodjenju ocijeniti u kojoj mjeri su predviđene stope recidivizma.⁷⁶ Najčešće korišteni alati za procjenu rizika u pristupu aktuarske procjene su ODARA – Ontario Domestic Assault Risk Assessment i DA – the Danger Assessment. Glavno ograničenje ovog pristupa je ovisnost rezultata o statičkim čimbenicima koji ne bilježe dinamiku promjene istog tokom vremena te njegov fokus na predviđanje rizika umjesto upravljanja rizikom i samim time prevencijom nasilja. Glavna prednost je što poboljšava vjerodostojnost i točnost u odnosu na prethodno spomenuti nestrukturirani klinički pristup.⁷⁷

4.1.3.) Strukturirani pristup temeljen na profesionalnoj prosudbi

Strukturirani pristup temeljen na profesionalnoj prosudbi je pristup koji nastoji riješiti postojeća ograničenja oba prethodno navedena pristupa procjene. Naime, u ovome pristupu stručna osoba provodi procjenu prema specifičnom skupu smjernica za procjenu rizika koje su temeljene na postojećim teoretskim, stručnim i empirijskim znanjima o nasilju. One sadržavaju minimalni skup rizičnih faktora koji moraju biti uzeti u obzir u svakom slučaju te obično uključuju i preporuke za prikupljanje informacija, izražavanje mišljenja i implementiranje strategije za prevenciju nasilja.⁷⁸ Ovaj pristup oslanja se na procjenitelja za donošenje konačne odluke o riziku, odnosno, procjenitelj svojom prosudbom o prirodi rizika koji pojedini počinitelj predstavlja, a sukladno svom razumijevanju pojedinog slučaja donosi odluku o riziku.⁷⁹ Prednosti ovog pristupa su veća fleksibilnost u odnosu na aktuarski pristup i veća konzistentnost i transparentnost u odnosu na nestrukturirano kliničko odlučivanje, dok su nedostaci subjektivitet procjenitelja koji donosi konačnu odluku o riziku te manjak empirijskih istraživanja koja bi testirala pouzdanost i točnost pristupa. U cijelom svijetu su razvijeni mnogi alati i smjernice za procjenu rizika od obiteljskog nasilja na temelju strukturiranog pristupa, od kojih su najčešći SARA – Spousal Assault Risk Appraisal, B-SAFER – Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk i Domestic Violence Screening Inventory.

⁷⁶ Northcott, M. op. cit., str. 11.

⁷⁷ Kropp, P. R., (2008), 'Intimate partner violence risk assessment and management', Violence and Victims Vol. 23, No 2, str. 202.

⁷⁸ Northcott, M., op. cit., str. 10

⁷⁹ *Ibidem*, str. 11.

4.2. Alati za procjenu rizika

Različiti alati za procjenu rizika od obiteljskog nasilja nude informacije o prirodi, obliku i stupnju opasnosti nasilja, a neki osobi koja procjenjuje rizik omogućuju da donese odluku o vjerojatnosti recidivizma. Koriste se u kaznenim postupcima kod odlučivanja o pritvaranju počinitelja i kaznenim sankcijama, u građanskim postupcima kod određivanja skrbništva nad djecom i dr.⁸⁰ Svrha korištenja listi za procjenu rizika je da omoguće stručnim osobama što bolje donošenje procjene o budućem ponašanju počinitelja obiteljskog nasilja te kako bi se mjere donesene u okviru nadležnosti policije i pravosuđa temeljile na što relevantnijim i potpunijim saznanjima.⁸¹

4.2.1.) SARA

Spousal Assault Risk Appraisal (dalje: SARA) temelji se na analizi različitih faktora koji ukazuju na rizik od nasilnog ponašanja, a dizajnirana je za predviđanje nasilja među intimnim partnerima, ali i smrtnosti od istog. SARA se sastoji od 24 stavke koje se odnose na tri glavna područja, a to su kaznena prošlost, povijest obiteljskog nasilja i psihosocijalna prilagodba. Pitanja o kaznenoj prošlosti obuhvaćaju pitanja o ranijoj izloženosti žrtve nasilju drugih članova obitelji i drugih nepoznatih osoba, kršenje zaštitnih mjera ili uvjetnih kazni, pitanja o psihosocijalnoj prilagodbi bave se nedavnim problemima u odnosu, nezaposlenošću, zlouporabi droga i alkohola, poremećajima ličnosti i sl. Pitanja koja se odnose na povijest obiteljskog nasilja obuhvaćaju pitanja o ranijim fizičkim ili seksualnim napadima, ljubomori, uporabi oružja, prijetnji i sl.⁸² U prvom koraku procjenitelji prikupljaju osnovne informacije o slučaju, dok u drugom koraku identificiraju postojanje sva 24 faktora u 3 navedena područja, nakon toga procjenjuju relevantnost faktora u odnosu na počinjenje obiteljskog nasilja, opisuju najvjerojatnije scenarije i preporučuju načine upravljanja rizikom od obiteljskog nasilja tako što uzimaju u obzir identificirane faktore i scenarije koje su procijenili.⁸³ Kao moguće odgovore može se upisati odsutno, moguće i prisutno, a maksimalni broj bodova je 40, posljedično tome rizik od ponovnog počinjenja kategorizira se kao nizak, umjeren ili visok.

⁸⁰ EIGE, op. cit., str. 23.

⁸¹ Matijević, A. Komparativni prikaz procjena rizika kod počinitelja nasilja u obitelji, Polic. sigur. (Zagreb), godina 20. (2011), broj 2, str. 223.

⁸² Ibidem, str. 228.

⁸³ Kropp and Colleagues, SARA Guide Version 3, 2015., <https://www.rma.scot/wp-content/uploads/2023/01/Spousal-Assault-Risk-Assessment-Guide-Version-3-SARAv3.pdf> (Pristupljeno: 22.10.2024.)

4.2.2.) DA

Danger Assessment scale (dalje: DA skala) je skala procjene opasnosti koja se koristi unazad 25 godina i sastoji se od 20 pitanja o učestalosti i težini nasilja i njegovom povećanju tokom godina, posjedovanju oružja, nezaposlenosti i razdvajanju od partnera, fizičkim i seksualnim napadima počinitelja, ovisnosti o drogama i alkoholu i kontroli dnevnih aktivnosti od strane partnera.⁸⁴ Sva pitanja mogu se označiti sa da ili ne te se rangiraju u četiri razine rizika: malen rizik, postojanje rizika, visoki rizik te jako visoki rizik. Autorica Jacquelyn C. Campbell koja je razvila sustav DA skale naglašava potrebu za jednostavnošću formuliranih pitanja kako bi ih žrtva razumjela, dakle bez stručnih fraza i izraza, jer se procjena provodi u obliku intervjua sa žrtvom.⁸⁵ Pravilna upotreba skale provodi se pregledom prethodne godine uz kalendar kako bi se na taj način dokumentirala ozbiljnost i učestalost fizičkog nasilja.

4.2.3.) ODARA

Ontario Domestic Assault Risk Assessment (dalje: ODARA) je jedan od najčešće korištenih aktuarskih alata u slučajevima obiteljskog nasilja. ODARA služi izračunavanju vjerojatnosti ponovnog počinjenja obiteljskog nasilja od strane muškarca tako što se počinitelj uspoređuje sa drugim počiniteljima u smislu rizika od ponovnog počinjenja.⁸⁶ Sastoji se od 13 stavki koje obuhvaćaju pitanja o kriminalnoj povijesti obiteljskog nasilja, upućivanje prijetnji, zloupotrebu droga i alkohola i sl. Bodovanje se provodi lako, označavanjem sa 0 ili 1 te su viši rezultati povezani sa učestalošću i ozbiljnošću budućih napada, ali i sa kraćim vremenom do ponovnog počinjenja.⁸⁷ U literaturi se kao nedostaci ODARA alata navode da je specifično dizajniran za predviđanje recidivizma, a ne za upravljanje rizikom, da nije lako dostupan jer se velik broj informacija treba prikupiti iz baza podataka kaznenog pravosuđa te da tokom razvoja alata nije bilo slučajeva ubojstava stoga se ne može koristiti za predviđanje smrtnosti.⁸⁸

4.2.4.) B-SAFER

B-SAFER ili Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk je kratki obrazac za procjenu rizika od obiteljskog nasilja. Razvijen je u Kanadi kao skraćeni SARA alat koji mogu koristiti

⁸⁴ Jacquelyn C. Campbell, DANGER ASSESSMENT, 2019., <https://www.dangerassessment.org/DA.aspx> (Pristupljeno: 23.10.2024.)

⁸⁵ Matijević, A., op. cit., str. 227.

⁸⁶ Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge, Projekt: 101049100, op. cit., str. 11

⁸⁷ ODARA101, Ontario Domestic Assault Risk Assessment Training program. <https://odara.waypointcentre.ca> (Pristupljeno: 23.10.2024.)

⁸⁸ Northcott, M., op. cit., str. 23

profesionalci unutar kaznenog pravosuđa te se ujedno i naglašava potreba za stručnošću osoba koje ga koriste u procjeni. Sastoji se od 10 stavaka koje se fokusiraju na povijest nasilja u obitelji te na psihičke i socijalne poteškoće počinitelja, a prisutnost određenog rizičnog faktora označava se kao „trenutno“ ili „u prošlosti“ sa oznakama da, ne ili nije sigurno. Nakon što se prikupe sve potrebne informacije i razmotre postojeći rizični faktori, preporučaju se strategije upravljanja rizikom.⁸⁹

4.2.5.) DVSI

Domestic Violence Screening Inventory je još jedan od alata za procjenu obiteljskog nasilja koji se sastoji od 12 stavki osmišljenih za procjenu vjerojatnosti pojave obiteljskog nasilja u partnerskim odnosima. Uključuje i statičke i dinamičke faktore, sedam stavaka odnosi se na povijesno ponašanje počinitelja, a ostale četiri stavke na zloupotrebu droge i alkohola, korištenje oružja, status zaposlenosti i prisutnost djece u vrijeme počinjenja nasilja.⁹⁰ Nakon bodovanja svih stavki, procjenitelj zbraja rezultate čime viši broj označava veći rizik od ponovnog počinjenja nasilja te se, s obzirom da se ovaj alat naziva alatom „za probir“ naknadno koriste i dodatni alati za detaljniju procjenu od rizika.

4.2.6.) DASH

U Engleskoj i Walesu osnovana je asocijacija pod nazivom MARAC odnosno Multi Agency Risk Assessment Conference koju čine policija, udruge za pomoć i podršku žrtvama obiteljskog nasilja, socijalne službe, civilne udruge i sl. Predstavnici svih navedenih službi na mjesečnim sastancima MARAC asocijacije međusobno razmjenjuju informacije o najrizičnijim slučajevima obiteljskog nasilja kojima nastoje donijeti učinkovite zaštitne mjere i mjere podrške žrtvama kako bi prevenirali moguća ubojstva u istima.⁹¹ Kako bi došli do što učinkovitijih rješenja, MARAC se koristi CAADA DASH Risk Identification Checklist koji se sastoji od 24 pitanja o rizičnim faktorima, a pitanja su podijeljena u četiri cjeline: 1. trenutačna situacija, 2. djeca i uzdržavane osobe, 3. povijest nasilja i 4. počinitelj.

⁸⁹ Kropp, R. P., Hart, S., Belfrage, H., The Development of the Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): A Tool for Criminal Justice Professionals, Department of Justice, Canada. https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/rr05_fv1-rr05_vf1/d1.html (Pristupljeno: 23.10.2024.)

⁹⁰ Nicholls, L. T., Pritchard, M. M., Reeves, A. K., Hiltermann, E., Risk Assessment in Intimate Partner Violence: A Systematic Review of Contemporary Approaches, Partner Abuse, Volume 4, Number 1, 2013. str. 98.

⁹¹ Matijević, A., op. cit., str. 224.

U odnosu na trenutačnu situaciju, pitanja se bave prirodom zadobivenih ozljeda od strane počinitelja, strah žrtve, socijalnu izoliranost žrtve, pokušaje napuštanja počinitelja, postojanje konflikta oko skrbništva dakle sve ono što bi moglo utjecati na trenutnu situaciju između partnera.

U odnosu na djecu i uzdržavanje drugih osoba, pitanja se odnose na rađanje i trudnoću, podatke o djeci ili drugim uzdržavanim osobama u ili izvan kućanstva te odnosu počinitelja sa njima.

U odnosu na povijest nasilja, pitanja se bave učestalošću nasilja, ljubomorom, korištenjem oružja, prijetnjama žrtvi ili drugim osobama, postojanje drugih osoba kojih se žrtva boji te zlostavlja li počinitelj i druge osobe ili životinje i kućne ljubimce.

U odnosu na posljednju cjelinu, počinitelja, traže se odgovori na pitanja o postojanju financijskih problema, ovisnosti žrtve o počinitelju, mentalno zdravlje počinitelja i postojanje ovisnosti o drogama ili alkoholu, je li počinitelj kršio zaštitne mjere ili odluke o kontaktu s djecom, je li prijetio samoubojstvom i sl., sve ono što omogućava procjeniteljima da razviju sliku o samom počinitelju.

Procjenu provodi stručna osoba u obliku intervjua sa žrtvom te se smatra da postoji veliki rizik od ponovnog počinjenja obiteljskog nasilja ako se na 10 pitanja odgovori potvrdno, a 14 ili više potvrdnih odgovora upućuje se MARAC-u kako bi se žrtvi unutar multiagencijske mreže pružila podrška i pomoć, izrađuje se sigurnosni plan te plan rada sa počiniteljem. Rezultati procjene rizika rangiraju počinitelje kao standardnorizične, srednjorizične i visokorizične nakon čega se upravlja rizikom provođenjem RARA modela tako što se svaki označava sa otklanjanjem rizika, izbjegavanjem rizika, smanjenjem rizika ili njegovim prihvaćanjem.⁹²

4.2.7.) Postojeći izazovi korištenja alata za procjenu rizika

Svi prethodno navedeni pristupi i alati za procjenu rizika znatno su pridonijeli te i dalje pridonose unaprjeđivanju zaštite žrtava obiteljskog nasilja olakšavajući stručnim osobama i institucijama da ostvare bolje rezultate na planu procjene i pripreme sigurnosnih planova. Unatoč tome, u literaturi se navode i određeni nedostaci navedenih alata koji svakako mogu biti od utjecaja na donošenje krivih odluka i neučinkovitih rješenja. Naime, informacije koje služe procjeni dobivene su iz ograničenih izvora te se ključni akteri poput škola i susjeda ne uzimaju u obzir čime se propušta stvaranje cjelovite slike o počinitelju i odnosu počinitelja sa žrtvom.⁹³ Neusklađenost protokola procjene rizika sa drugim oblicima mjera zaštite u državama, prekomjerna dužina trajanja postupka

⁹² Vlada Republike Hrvatske, Ured za udrugu, Projekt: 101049100, op. cit., str. 10

⁹³ Council of Europe, Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports, 2022., str. 133.

procjene rizika, nesistematska provedba i sekundarna viktimizacija žrtve navode se samo kao još neki od mogućih problema koji se javljaju u primjeni alata za procjenu rizika.⁹⁴

⁹⁴ *Ibidem*, str. 132.

5. PROCJENA RIZIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Problem nasilja u obitelji kao društvenog problema vidljiv je i u Republici Hrvatskoj koja u 2022. godini bilježi ukupno 7.946 slučajeva prekršajno prijavljenih počinitelja za počinjenje nasilja u obitelji, 5.729 okrivljenika za počinjenje nasilja u obitelji i 5.022 prijava policiji od strane centra za socijalnu skrb povodom saznanja o nasilju u obitelji.⁹⁵ Sukladno navedenom, jasno je kako se hrvatska policija prilikom svakodnevnih intervencija povodom obiteljskog nasilja susreće sa obvezom procjenjivanja rizika i na temelju istih, donošenja odluka o zaštitnim mjerama koje će se izreći počinitelju.

5.1.) Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve

EIGE dokument naglašava kako se u Republici Hrvatskoj procjena rizika u praksi provodi u svim institucijama koje dolaze u dodir sa žrtvama obiteljskog nasilja, ali ta praksa je često fragmentirana i nestandardizirana.⁹⁶ Sve institucije i organizacije koriste se unutrašnjim pravilnicima i protokolima, a kao jedan od opće primjenjivih pravilnika može se istaknuti Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (dalje: Pravilnik) kojeg je dužan donijeti ministar nadležan za poslove pravosuđa u skladu sa čl. 43.a ZKP-a. Navedenim člankom tijelima koja provode ispitivanje žrtve nalaže se da, u suradnji sa ustanovama i organizacijama za pomoć i podršku žrtava kaznenih djela, provedu pojedinačnu procjenu žrtve, a što uključuje utvrđivanje potrebe za primjenom posebnih mjera zaštite, u slučaju postojanja potrebe, koje bi se trebale primijeniti i kada. Nalaže se uzimanje u obzir osobnih značajki žrtve, vrste i naravi kaznenog djela i okolnosti počinjenja kaznenog djela, a u slučaju obiteljskog nasilja uz navedene okolnosti, u obzir se trebaju uzeti i rizični faktori za ponavljanje nasilja.⁹⁷ Posljednji stavak navedenog članka propisuje obvezu ministra nadležnog za poslove pravosuđa da donese Pravilnik u kojem se propisuju uvjeti i način izrade pojedinačne procjene žrtve za zaštitom i podrškom. Njime je propisano kako svako tijelo prethodnog i kaznenog postupka, a koje provodi ispitivanje žrtve, treba sačiniti zaključak o provedenoj procjeni i utvrđenim mjerama zaštite.⁹⁸ Procjena se provodi uz sudjelovanje žrtve, u obzir se uzimaju njezine želje uključujući i njezine želje da se ne koriste posebne mjere zaštite,

⁹⁵ Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Izvješće o radu Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji za 2022. godinu, Zagreb, 2023., str. 2.-7.

⁹⁶ EIGE, op. cit., str. 54.-55.

⁹⁷ Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24), čl. 43.a., st. 1.-6.

⁹⁸ Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (NN 106/2017), čl. 3.

provodi se obzirno, na primjeren način i poštujući njeno dostojanstvo, psihofizičko stanje i okolnosti slučaja. Pravilnikom je propisano koje se okolnosti posebno uzimaju u obzir pri procjeni, a to su osobna povezanost žrtve sa počiniteljem, strah od strane žrtve da će joj počinitelj nauditi, prethodna osuđivanost počinitelja, način počinjenja djela na osobito okrutan ili ponižavajuć način, ekonomska ovisnost žrtve o počinitelju i sl.⁹⁹ Nakon provedbe procjene i na temelju dobivenih rezultata, tijelo koje je istu provodilo će, ako je zaključilo da postoji rizik od nanošenja štete ili dodatne traumatizacije žrtve, predložiti određene odgovarajuće mjere zaštite žrtve. Dakle, iako Pravilnik ne služi kao alat za procjenu rizika u smislu prethodno navedenih alata u ovome radu, iz njegovog sadržaja je jasno vidljivo da svojim odredbama usmjerava tijela koja dolaze u kontakt sa žrtvama kaznenih djela, pa tako i obiteljskog nasilja, na procjenu potreba žrtve uzimanjem u obzir sličnih rizičnih faktora koji su kao takvi opisani u standardiziranim alatima za procjenu.

5.2.) Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Nadležna tijela koja postupaju u slučajevima obiteljskog nasilja su policija, zdravstvo, pravosuđe, hrvatski zavodi za socijalni rad, probacijski službenici te organizacije civilnog društva koje pružaju zaštitu žrtvama nasilja.¹⁰⁰ Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji od strane Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku propisana su opća načela kojih se trebaju pridržavati sva nadležna tijela, među kojima su: hitno postupanje, individualni pristup žrtvi, obzirno i nepristrano postupanje, dužnost zaštite najboljeg interesa djeteta i žena izloženih rodno utemeljenom nasilju, važnost prepoznavanja rizičnih faktora za razvoj nasilničkog ponašanja i pravovremene intervencije, obvezno savjetovanje žrtve, kontinuirana suradnja svih tijela s ciljem prevencije nasilja, prepoznavanje rizika za ponavljanje nasilja u obitelji i djelovanje prema počiniteljima s posebnim naglaskom na procjenu sigurnosti žrtve itd.¹⁰¹ Istim protokolom propisana je i dužnost policije da, između ostalog, provodi procjenu rizika te usmeno i pismeno obavještava žrtvu o njenim pravima te joj pruža podatke odjela za podršku žrtava i svjedoka.

Aneks br. 2. EIGE dokumenta o procjeni rizika i upravljanja rizikom, koji sadrži pregled procjene rizika od nasilja u partnerskim odnosima u državama članicama EU, prikazuje način provođenja procjene rizika od strane nadležnih tijela za svaku pojedinu državu. Tako za Hrvatsku navodi kako

⁹⁹ Ibidem, čl. 8.

¹⁰⁰ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, str. 5.

¹⁰¹ Ibidem, str. 6.

je policija pokazala najveći napredak u razvoju i implementaciji procjene rizika, pritom koristeći neformalan obrazac koji je razvijen temeljem postojećih validiranih alata poput DASH, DA i SARA alata za procjenu. Međutim, unatoč najvećem napretku od same policije, navedeni obrazac nije službeno usvojen, ne sadrži izravna pitanja o nekima od ključnih rizičnih faktora te nije osjetljiv na spol ni na razumijevanje nasilja u intimnim partnerstvima. U ostalim nadležnim tijelima poput zavoda za socijalnu skrb, službenici provode procjenu rizika na temelju svog profesionalnog znanja i iskustva ne koristeći posebne alate za procjenu, dok u skloništima za žrtve procjene provode službenici prilikom prijema žrtve i temelje se na znanju i iskustvu stručnjaka, no također nisu standardizirane procedure. Probacijski službenici također provode procjenu rizika prilikom provođenja nadzora nad počiniteljima kaznenih djela te ju provode prema britanskom modelu OASIS prilikom kojeg procjenjuju rizik od nanošenja ozbiljne štete i rizik od ponavljanja kaznenog djela. Unatoč nepostojanju standardiziranog obrasca procjene rizika koji bi naveo rizične faktore na koje nadležna tijela trebaju usmjeriti pažnju, u literaturi možemo ustvrditi da se kao rizični faktori obiteljskog nasilja pojavljuju idući: alkoholizam, psihičko oboljenje počinitelja, recidivizam, patološka ljubomora i kontroliranje žrtve, prijetnje ubojstvom, suicidalne misli počinitelja, razvod braka i prekid zajednice, ranija izloženost nasilju i socijalna izolacija.¹⁰²

¹⁰² Matijević, A., op. cit., str. 227-228.

6. ZAKLJUČAK

Obiteljsko nasilje predstavlja ozbiljan društveni problem koji zahtijeva multidisciplinarni pristup u rješavanju. U Republici Hrvatskoj, s obzirom na visoki broj prijava i zabilježenih slučajeva obiteljskog nasilja, ukazuje se na potrebu za učinkovitijim mehanizmima zaštite žrtava i procjene rizika. Unatoč postojanju određenih alata i protokola, poput Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve koji pružaju smjernice za intervenciju i suradnju različitih nadležnih tijela, praksa procjene rizika u Hrvatskoj i dalje je fragmentirana i neujednačena stoga je od velike važnosti nastaviti rad na standardizaciji postupaka i osiguranju pristupa resursima i obuci zaposlenika u tijelima nadležnim za postupanje u slučajevima obiteljskog nasilja čime bi se smanjila neizvjesnost u postupanju i unaprijedila zaštita žrtava. Konačno, za učinkovito suočavanje sa postojećim problemom potrebno je osnaživanje suradnje svih nadležnih tijela i poticanje istih na stvaranje integriranijeg pristupa i osmišljanje jasnih strategija kojima će se postići značajan napredak u prevenciji obiteljskog nasilja i osiguravanje zaštite žrtava. Osim navedenog, jasno je kako se društvena svijest o ovom problemu, iako je već napredovala, mora i dalje poticati kako bi se smanjila stigmatizacija žrtava i mogućnost dovođenja žrtve pod sekundarnu viktimizaciju. Osmišljavanjem integriranog, standardiziranog i ujednačenog postupka procjene rizika počinitelje ćemo pravednije kažnjavati, očuvati ćemo sigurnost samih žrtava i pridonijeti izgradnji zdravijih obiteljskih odnosa i sigurnijem okruženju za sve članove obitelji.

7. LITERATURA

1. Council of Europe, Improving the effectiveness of law-enforcement and justice officers in combating violence against women and domestic violence, Training of trainers manual.
2. Council of Europe, Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports, 2022.
3. Dimitrijević, S., Janeš, D., Miljuš, M. Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja, *Pravnik*, 50, 1 (100.), 2016.
4. Direktiva Europske unije o pravima žrtava (Direktiva 2012/29/EU)
5. ESLJP, 23022/13 od 3. listopada 2017. godine, D.M.D. v Romania.
6. ESLJP, 23452/94 od 28. listopada 1998., Osman v. UK.
7. ESLJP, 46598/06 od 15. siječnja 2009., Branko Tomašić and Others v. Croatia.
8. ESLJP, 55164/08 od 14. listopada 2010. godine, A. v Croatia.
9. ESLJP, 62903/15 od 15. lipnja 2021. godine, Kurt v. Austria.
10. ESLJP, 8227/04 od 8. ožujka 2012. godine, E.S. and Others v. Slovakia.
11. ESLJP, 33401/02 od 9. lipnja 2009. godine, Opuz v Turkey.
12. Held, M., Primjena Europske konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Ustavnog suda RH, Hrvatska i komparativna javna uprava: Časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 16. No. 3, 2016.
13. Ivana Radić i Ana Radina: Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014.
14. Jacquelyn C. Campbell, DANGER ASSESSMENT, 2019.
15. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24)
16. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.
17. Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i pojašnjavajuće izvješće, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka Ona, Zagreb, 2014.

18. Kratak vodič kroz CEDAW-Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Biblioteka Ona, Zagreb (2004.)
19. Kropp, R. P., Hart, S., Belfrage, H., The Development of the Brief Spousal Assault Form for the Evaluation of Risk (B-SAFER): A Tool for Criminal Justice Professionals, Department of Justice, Canada.
20. Kropp and Colleagues, SARA Guide Version 3, 2015.
21. Kropp, P. R., (2008), 'Intimate partner violence risk assessment and management', Violence and Victims Vol. 23, No 2.
22. Logar R., Marvanova Vargova B.: Effective Multi-agency Co-operation for Preventing and Combating Domestic Violence Training of Trainers Manual, Council of Europe, 2015.
23. Lanchimba, Cintya, Diaz-Sanchez, Juan Pablo, Velasco, Franklin. Exploring factors influencing domestic violence: a comprehensive study on intrafamily dynamics, 7.9.2023.
24. Matković, A., Crkva u svijetu: Crkva u svijetu, Vol. 5 No. 4., 1970.
25. Matijević, A. Komparativni prikaz procjena rizika kod počinitelja nasilja u obitelji, Polic. sigur. (Zagreb), godina 20., broj 2, 2011.
26. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.
27. Northcott, M. Intimate Partner Violence Risk Assessment Tools: A Review, Department of Justice Canada, Research and Statistics Division, 2012.
28. Nicholls, L. T., Pritchard, M. M., Reeves, A. K., Hilterman, E., Risk Assessment in Intimate Partner Violence: A Systematic Review of Contemporary Approaches, Partner Abuse, Volume 4, Number 1, 2013.
29. ODARA101, Ontario Domestic Assault Risk Assessment Training program.
30. Odjel za odnose s javnošću ESLJP-a, ESLJP u 50 pitanja, srpanj 2012.
31. Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (NN 106/2017)
32. Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22)

33. Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, Izvješće o radu Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji za 2022. godinu, Zagreb, 2023.
34. The European Institute for Gender Equality (EIGE), Risk assessment and management of intimate partner violence in the EU, 2019.
35. Ustav republike Hrvatske (Narodne novine 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/1/, 5/14)
36. UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka ONA, Zagreb, 2009.
37. V. Grozdanić, M. Škorić, I. Vinja, Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), 2010.
38. Vlada Republike Hrvatske, Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, Analiza presude Osman protiv Ujedinjene Kraljevine, 2023.
39. Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge, Projekt: 101049100: Zaštita žena koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje – odgovor na izazove pandemije – RISKFREE, Isporučevina 2.4. Alat za procjenu rizika, 2024.
40. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)
41. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)